

INŠTITÚT
LADISLAVA
HANUSA

Esejistická súťaž sv. Tomáša Morusa

Téma 2025

Existuje právo na život aj pred narodením?

Kritická reflexia Nálezu Ústavného súdu PL. ÚS 12/01-29

1. miesto - Eva Gergelová

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Existuje právo na život aj pred narodením?

Kritická reflexia Nálezu Ústavného súdu PL. ÚS 12/01-29

Spoločenský vývoj sa nikdy nezaobíde bez spochybňovania starých právd, nových pohľadov, pokusov a omylov. Tomuto procesu sa v ostatných rokoch nevyhli ani základné hodnoty, ktorou je aj ľudský život. Podstatné však je, aby sa dokázala zachovať podstata tých hodnôt, ktoré sú morálnym základom a prirodzenou súčasťou prosperujúcej spoločnosti. To je napokon aj poslaním Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „ústavný súd“ alebo „súd“).

Ústavný súd však v rozhodnutí sp. zn. 12/01 potvrdil ústavnú konformnosť legislatívy, ktorá umožňuje interrupcie na požiadanie, a to do 12. týždňa tehotenstva. Ochrana života pred narodením do tejto doby sa stáva len druhotnou záležitosťou, vyplývajúcou z právnych noriem chrániacich primárne matku. Sme presvedčení, že jeho rozhodnutie je právne a filozoficky neobhájiteľné, a to z viacerých dôvodov.

Argument *ex dicto* – čo z neho vlastne vyplýva?

V predmetnom rozhodnutí je kľúčovým rozlíšením prvej a druhej vety čl. 15 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej aj „ústava“), podľa ktorého: „Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.“ Argumentom *ex dicto* je vyvodzované, že pojem „každý“ v sebe v kontexte ústavného textu automaticky nezahŕňa nenarodených. Tým sa však otázka významu druhej vety nevyčerpáva – môže ísť o ustanovenie celkom inej ústavnej hodnoty, ale rovnako môže ísť o rozšírenie či spresnenie práva na život.

Ústavný súd si zvolil prvú z možností. Svoj záver však obhajuje zmätočne a formalisticky, argumentujúc, že predsa nemôže ísť o „absolútne subjektívne právo“.¹ Bezpochyby ním ani nie je, rovnako ako ním nie je ani právo na život ako také.² Vychádza to už zo samotného článku 15 ods. 4 ústavy, podľa ktorého aj právo na život za určitých situácií môže byť predmetom vyvažovania. Absolútnosť práva na život by naopak možnosť jeho vyvažovania s inými právami vylučovala úplne.³ Má teda ústavný súd na mysli absolútnosť práva v občianskoprávnom zmysle? Alebo je argument o „neabsolútnosti“ len rétorickým únikom, ktorým sa súd vyhýba skutočnej právnej analýze čl. 15?

Na druhej strane stojí výklad, podľa ktorého je druhá veta čl. 15 ods. 1 ústavy spresnením subjektu práva na život. Je totiž nesporné, že takmer všetky ústavou zaručené subjektívne práva nadobúdajú reálny obsah práve narodením. Práve v tom možno vidieť význam druhej vety – podčiarkuje to, že právo na život skutočne patrí aj nenarodeným, a to napriek tomu, že z logicko-fyziologických dôvodov nepoživajú ostatné ústavné práva. Čo teda ústava nenarodeným garantuje, určite nie je právo združovať sa (čl. 29 ods. 1), slobodne

¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. decembra 2007, sp. zn. 12/01-297, s. 29 - 30

² DRGONEC, Ján: Ústavnosť v poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 217; OROSZ, Ladislav - SVÁK, Ján a kol. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021, s. 150

³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 12. októbra 2005, sp. zn. I. ÚS 72/04, s. 17

rozhodovať o svojej národnosti (čl. 12 ods. 3) či voľbe povolania (čl. 35 ods. 1 ústavy). Druhá veta čl. 15 ods. 1 ústavy nie je ničím iným, ako kľúčom od vstupnej brány do všetkých týchto práv.

Dalo by sa namietat', že ak by chcel ústavodarca priznať nenarodeným skutočné subjektívne právo na život, druhú vetu by jednoducho formuloval spôsobom: „*Pod pojmom každý sa pre účely predchádzajúcej vety rozumie každý človek, a to už od počatia*“.⁴ Striktným použitím systematického výkladu textu teda možno prísť k záveru, že nenarodeným ústava skutočne nezaručuje subjektívne právo na život, totožné s právom na život podľa predchádzajúcej vety.

Prílišné spoliehanie sa na doslovný právny text nás však ďaleko nedostane. Nemožno nepostrehnúť, že ústavodarca v druhej vete predmetného článku používa pojem „ľudský život“. Nenarodenému životu priznáva atribút ľudskosti. Ten je zároveň jediným uvedeným predpokladom požívania práv podľa druhého oddielu druhej hlavy ústavy, nesúcej názov „*Základné ľudské práva a slobody*“. Ak by teda chcel ústavodarca vylúčiť, že sám „ľudský život“ môže byť nositeľom akéhokoľvek z týchto práv, rozhodne by mal skôr zvoliť názov „*Základné práva a slobody narodených*“.

Záujem na rovnosti – formálny či materiálny?

Ako tvrdí ústavný súd, ak by bolo právo na život považované za subjektívne právo, bolo by potrebné pri jeho obmedzení na vec aplikovať čl. 15 ods. 4 ústavy.⁵ Takáto interpretácia ochrany ľudského života je teda podľa neho neprípustná práve preto, že klasické vyvažovanie v duchu tejto normy by mohlo viesť k vytvoreniu „*rôznych kategórií práva na život, z ktorých nie každá by mala rovnakú váhu*“.⁶

S takouto formalistickou argumentáciou sa nemožno stotožniť. Skutočným dôsledkom rozhodnutia ústavného súdu je práve zachovanie situácie, kedy nemá každý ľudský život rovnakú váhu. Ústavný súd tu takpovediac „*naháňa vlastný chvost*“. Tvrdí, že nenarodenému ľudskému životu musí poskytnúť nižšiu mieru ochrany práve preto, že priznanie subjektívneho práva by znamenalo, že bude mať toto jeho právo nižšiu váhu. Za účelom vyhnúť sa vytváraniu „*rôznych kategórií práva na život*“, vytvára radšej rôzne kategórie ľudského života.

Naplnenie požiadavky rovnosti práv pri priznaní subjektívneho práva na život nenarodeným je predsa len možné. Podľa súdu by však muselo znamenať vylúčenie interrupcie zo sociálnych, zdravotných či genetických dôvodov.⁷ Takú úvahu možno pokladať za rozumnú. Ak by sme ďalej čakali zodpovedanie otázky, či je taký výklad v rozpore s ústavou, nedočkáme sa. Ústavný súd sa totiž obmedzil na jeho rozpor s podaným návrhom,

⁴ TURČAN, Martin: K argumentu e silentio a argumentu ex dicto. In: Právni prostor. 2017. [cit. 29.10.2025] Dostupné online: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/k-argumentu-e-silentio-a-argumentu-ex-dicto>

⁵ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. decembra 2007, sp. zn. 12/01-297, s. 29

⁶ tamtiež, s. 30

⁷ tamtiež, s. 30

respektíve ostatnými ustanoveniami zákona o interrupciách. Taký postup by sa azda dal nazvať „zákonokonformným výkladom“ samotnej ústavy.

Dalo by sa namietat', že subjektívne právo na život nenarodených by automaticky vylúčilo akúkoľvek interrupciu, a jej výkon by musel byť postihovaný rovnako ako vražda. V opačnom prípade vraj nemožno konzistentne zastávať existenciu práva na život nenarodeného.

Takáto argumentácia však ignoruje už existujúcu rôznu mieru ochrany práva na život. Ako si v kontexte práva USA všima profesor John Finnis, podobné dilemy „sú všetky absurdné, akonáhle sa človek začne vážne zamýšľať nad zákonom o vraždách takým, aký skutočne je, alebo nad zvyškom toho, čo zákon a rozumné štandardy stanovujú (...) o tom, do akej miery musí alebo nemusí jedna osoba znášať škodlivé zasahovanie (...) zo strany inej osoby.“⁸ Ani v Slovenskej republike právo na život (narodených) nie je chránené vždy v rovnakej miere, čo dokazuje existencia trestnoprávných noriem vylučujúcich protiprávnosť, či použitie rôznych trestných sadziieb pri trestných činoch proti životu. Subjektívne právo nenarodeného na život by tak rovnako mohlo podliehať čl. 15 ods. 4, s možnosťou obmedzenia napríklad pri ohrození života matky.

Subjektívne právo či objektívna hodnota – za hranicou právneho textu

Čo ak napriek uvedeným nejasnostiam prijmeme, že ľudský život pred narodením patrí medzi objektívne hodnoty, nie subjektívne práva? V skutočnosti to spor o interrupcie nerieši.⁹ V odôvodnení predmetného rozsudku sa však tento záver stal rozhodujúcim faktorom, z ktorého ústavný súd vyvodil nižšiu mieru ochrany v porovnaní so subjektívnym právom.

Bez ohľadu na to, či je ľudský život pred narodením subjektívnym právom, alebo objektívnou ústavnou hodnotou, jeho význam v hodnotovom systéme zostáva nezmenený.¹⁰ Redukcia normatívneho významu druhej vety čl. 15 ods. 1 založená práve na tvrdení, že ide „len“ o ústavou chránenú hodnotu, je zjavne nekonzistentná. Sám ústavný súd predsa pod ústavou chránené objektívne hodnoty zaraďuje napríklad aj rovnosť či ľudskú dôstojnosť.¹¹ Absencia ich špecifikácie v podobe nárokových práv však nemôže viesť k ich podradnému charakteru. Požiadavka rovnosti podobne v ústave nenachádza vyjadrenie v podobe subjektívneho nárokového práva, a to napriek tomu – alebo práve preto – že podobne ako ochrana života predstavuje základný predpoklad výkonu všetkých ostatných práv.

Pri rozhodovaní o miere ochrany nenarodeného života ako objektívnej hodnoty je rovnako potrebné vysporiadať sa s hodnotovým rámcom samotnej ústavy. Ako uznáva sám súd, Ústava Slovenskej republiky „nie je hodnotovo neutrálna, naopak je založená na

⁸ FINNIS, John: Abortion is Unconstitutional. In: First Things. [cit. 29.10.2025] Dostupné online: <https://firstthings.com/abortion-is-unconstitutional/>

⁹ Pozri DWORKIN, Ronald: Morálnosť interrupcií. In: Právo ženy. Bratislava: KALLIGRAM, 2004, s. 153 - 154

¹⁰ Pozri MÉSZÁROS, Lajos: Odlišné stanovisko k rozhodnutiu pléna Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. PL. ÚS 12/01, bod 3.2

¹¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. decembra 2007, sp. zn. 12/01-297, s. 32

relatívne ucelenej sústave hodnôt“, ktoré „sú vyjadrením spoločensky uznávaného všeobecného „dobra“.“¹² Výklad ústavného textu preto musí vždy smerovať k napĺňaniu týchto hodnôt v najvyššej možnej miere.

Slovami J. Finnisa, „*prvou základnou hodnotou zodpovedajúcou pudu sebazáchovy*“, pričom „*pojmem „život“ tu označuje každý aspekt vitality (vita, život), vďaka ktorej je ľudská bytosť v dobrom stave pre sebaurčenie.*“¹³

Prirodzenú hodnotu ľudského života vyvodíť aj zo systematiky ústavy, keďže jeho ochrana zaujíma popredné miesto medzi základnými ľudskými právami, ako aj z pevného zakotvenia demokratického a právneho štátu.¹⁴ Ako to výstižne formuloval Ústavný tribunál Poľskej republiky: „*demokratický a právny štát (...) existuje len ako komunita ľudí, a len ľudia môžu byť pravými subjektami práv a povinností ustanovených v takom štáte. Základným atribútom ľudskej bytosti je jej život. Odňatie života teda zároveň ničí ľudskú bytosť ako subjekt práv a povinností. (...) Demokratický a právny štát stavia ľudské bytosti a ich najvzácnejšie dobré ako svoju najvyššiu hodnotu. Takým dobrom je život, ktorý musí v demokratickom a právnom štáte ostať pod ústavnou ochranou v každej fáze svojho vývoja.*“¹⁵

Aj sám ústavný súd vo svojom rozhodnutí *expressis verbis* prijíma „*ľudský život ako kľúčovú hodnotu právneho štátu*“.¹⁶ Akékoľvek obmedzenie ochrany ľudského života pred narodením tak odporuje účelu chrániť život ako dobro samo o sebe a zároveň základ právneho štátu.

Práva ženy verzus život nenarodeného – falošná dilema?

Napriek snahe ústavného súdu vyhnúť sa testu proporcionality, súd svoj záver o ústavnej konformnosti interrupcií na požiadanie oprel práve o vyvažovanie. Na jednu miskú váh postavil hodnotu ľudského života, na druhú právo ženy na súkromie, osobnú slobodu a rodinný život.

Slovami ústavného súdu, tehotenstvo je „*stav spojený so značným telesným, ale aj duševným vypätím ženy, s bolesťami, obmedzeniami a nepohodlím, a teda stav spôsobilý výrazne obmedziť možnosti ženy slobodne realizovať svoju osobnosť. Akékoľvek obmedzenie rozhodovania ženy o tom, či tieto prekážky v autonómnej sebarealizácii mieni znášať, a teda či v danom stave tehotenstva mieni zotrvať až do jeho prirodzeného ukončenia, preto predstavuje zásah do ústavného práva ženy na súkromie.*“¹⁷

Takto formulovaná úvaha však nevyhnutne predpokladá existenciu konfliktu medzi právami ženy a ochranou nenarodeného života. Práve tento predpoklad – ktorý prijíma nielen

¹² tamtiež, s. 32

¹³ FINNIS, John: Prirodzený zákon a prirodzené práva. Krásno nad Kysucou: Vydavateľstvo Absynt, 2019, s. 148

¹⁴ Ústava Slovenskej republiky, zákon č. 460/1992 Zb., čl. 1

¹⁵ Rozhodnutie Ústavného tribunálu Poľskej republiky z 28. mája 1997, sp. zn. K 26/96, bod 3 odôvodnenia

¹⁶ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. decembra 2007, sp. zn. 12/01-297, s. 31

¹⁷ tamtiež, s. 37

ústavný súd, ale aj väčšina verejného diskurzu o interrupciách – je však sporný. Ide totiž prinajmenšom čiastočne o konflikt zdanlivý.

Ako píše H. L. A. Hart, mať právo znamená aj mať zákonom chránenú možnosť voľby.¹⁸ Ak jednotlivec plní zmluvný záväzok, nejde o obmedzenie jeho vlastníckeho práva, ale jeho výkon. Podobne, štúdium na právnickej fakulte je realizáciou, nie obmedzením práva na vzdelanie, hoci taká voľba vylučuje možnosť bezplatne študovať medicínu. Každé rozhodnutie v oblasti osobnej autonómie so sebou prináša dôsledky, a to aj na súkromí, miere osobnej slobody či slobody pohybu a pobytu, zdraví či rodinnom živote. Tieto dôsledky však nemožno interpretovať ako vonkajšie obmedzenie práv, ale ako slobodnú dispozíciu s nimi.

Prejavom autonómnej realizácie práva na súkromie, rodinný život a osobnú slobodu je nepochybne aj počatie dieťaťa. Dôsledky takého rozhodnutia sa nemôžu dostať do konfliktu s právami, z realizácie ktorých vyplývajú. Zdanlivo feministický argument o práve na súkromie tak žene upiera status slobodnej bytosti, zodpovednej za vlastné konanie.

Nie každý musí súhlasiť s tým, že pohlavný styk predstavuje rozhodnutie či záväzok znášať jeho prirodzené dôsledky. Dokonca je možné namietat', že veľká časť spoločnosti vníma prokreáciu a ľudskú sexualitu ako celkom oddelené kategórie.

Napriek tomu však nemožno ignorovať postoj, ktorý vychádza z prirodzeného práva a morálnych základov, na ktorých je ústava postavená, ako aj z nespochybniteľných faktov biológie. A teda že ľudská sexualita a odovzdávanie života idú ruka v ruku. Dokonca Lon Fuller, ktorého „*vnútorná morálka práva*“ sa hrdí neutralitou v etických otázkach, uznáva, že táto „*nemôže byť neutrálna vo svojom pohľade na samotného človeka*“.¹⁹ Je faktom, že v dnešnom svete sa čosi ako ľudská prirodzenosť odmieta a morálka sa stáva vecou subjektívnou. Pluralizmus prechádza do relativizmu. Medzi týmito pojmi je však zásadný rozdiel. Slovanami kardinála Jozefa Ratzingera, „*pravda nie je produktom politiky (väčšiny) ale (...) jej predchádza a osvetľuje ju. Nie prax tvorí pravdu, ale pravda umožňuje správnu prax.*“²⁰

Ústava nechráni aktuálny spoločenský konsenzus, ale normatívny ideál – to, čo má byť. Ak by mal ústavný súd jednoducho reflektovať majoritný postoj spoločnosti, jeho existencia by stratila zmysel. Právne zakotvenie spoločenskej reality a pretavenie verejnej mienky do práva je predsa úlohou voleného zákonodarného zboru. Poslaním ústavného súdu je naopak chrániť tento demokratický proces pred excesmi a zabezpečiť, aby pluralita nikdy neznamenala popretie základných hodnôt.

Záver

Rozhodnutie ústavného súdu v otázke interrupcií je ukázkovým príkladom toho, ako môže byť právny jazyk pri prílišnom formalizme zbraňou, namierenou proti človeku

¹⁸ TSCHORNE, Samuel: Towards an expressive approach to rights: revisiting Hart's theory of rights. In: SELA (Seminario en Latinoamérica de Teoría Constitucional y Política). 2013, s. 33. [cit. 29.10.2025] Dostupné online: <https://openyls.law.yale.edu/entities/publication/bd71a112-cc8b-4b3d-99a3-0c7b4116cce5>

¹⁹ FULLER, Lon: Morálka práva. Praha: OIKOYMENH, 1998, s. 150

²⁰ RATZINGER, Joseph - PERA, Marcello: Ohne Wurzeln. Der Relativismus und die Krise der europäischen Kultur. Augsburg: Sankt Ulrich Verlag, 2005, s. 52

samotnému. Je založené na teoretickom rozlišovaní medzi subjektívnym právom a objektívnou hodnotou, no zabúda na ich obsah. Ukazuje tiež nebezpečnú silu relativizmu, kde už ľudská prirodzenosť nemá miesto a platí, že čo je možné, to sa aj smie. Ústavný súd necháva spoločnosť kráčať po ceste, ktorú ponúka Nietzsche – „*všetky hodnoty prehodnotiť!*“²¹ Kam až vedie, sa snáď nikdy nedozvieme.

Zoznam použitých zdrojov:

1. DRGONEC, Ján: Ústavnosť v poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Bratislava: C. H. Beck, 2019
2. DWORKIN, Ronald: Morálnosť interrupcií. In: Právo ženy. Bratislava: KALLIGRAM, 2004
3. FINNIS, John: Abortion is Unconstitutional. In: First Things. [cit. 29.10.2025] Dostupné online: <https://firstthings.com/abortion-is-unconstitutional/>
4. FINNIS, John: Prirodzený zákon a prirodzené práva. Krásno nad Kysucou: Vydavateľstvo Absynt, 2019
5. FULLER, Lon: Morálka práva. Praha: OIKOYMENH, 1998
6. MÉSZÁROS, Lajos: Odlišné stanovisko k rozhodnutiu pléna Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp. zn. PL. ÚS 12/01
7. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. decembra 2007, sp. zn. 12/01-297
8. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 12. októbra 2005, sp. zn. I. ÚS 72/04
9. NIETZSCHE, Friedrich: Přehodnocení všech hodnot (fragment) předmluva a kniha první - Antikrist. Olomouc: Votobia, 1995
10. OROSZ, Ladislav - SVÁK, Ján a kol. Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2021
11. RATZINGER, Joseph - PERA, Marcello: Ohne Wurzeln. Der Relativismus und die Krise der europäischen Kultur. Augsburg: Sankt Ulrich Verlag, 2005
12. Rozhodnutie Ústavného tribunálu Poľskej republiky z 28. mája 1997, sp. zn. K 26/96
13. TSCHORNE, Samuel: Towards an expressive approach to rights: revisiting Hart's theory of rights. In: SELA (Seminario en Latinoamérica de Teoría Constitucional y Política). 2013. [cit. 29.10.2025] Dostupné online: <https://openyls.law.yale.edu/entities/publication/bd71a112-cc8b-4b3d-99a3-0c7b4116cce5>
14. TURČAN, Martin: K argumentu e silentio a argumentu ex dicto. In: Právní prostor. 2017. [cit. 29.10.2025] Dostupné online: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/k-argumentu-e-silentio-a-argumentu-ex-dicto>
15. Ústava Slovenskej republiky, zákon č. 460/1992 Zb.

Počet slov bez poznámok pod čiarou: 1968

²¹ NIETZSCHE, Friedrich: Přehodnocení všech hodnot (fragment) předmluva a kniha první - Antikrist. Olomouc: Votobia, 1995, s. 163